

обобщения по отношение на различните методи художествено изображение. Приемем ли статията като част от едно по-широко изследване, ще оценим стойността на верните наблюдения. Статията на д-р Кр. Генев, озаглавена „С крилата на пролетарския хуманизъм и социалистическата романтика“, вече безспорно е насочена към Вапцаров. Обаче не излиза от кръга на казаното за Вапцаровия хуманизъм. Авторът лансира своята идея за „приложението на романтически иестетически принципи като формираща, типологическа доминанта“ и оттам — за „социалистически романтизъм“ в творчеството на Вапцаров. Не смятам, че постига убедителност. Третата статия — „Вапцаров — предвестник на новия тип хуманизъм“, ясно изразява още една характерна черта на сборника — осъзнатата задача да се види Вапцаров не само като факт в развитието на националната ни литература, а и като участник в световния литературен процес. Тази задача, която е от новите пред литературната ни наука, решават според възможностите си участниците в сборника и неведнъж фигурата на поета се откроява на световния литературен фон. Но казано е далеч не всичко необходимо. Не бива да е тайна за нас, че международната популярност на Вапцаров се налага чрез прякото въздействие на поезията му и героичния му живот, а далеч не чрез полагащото му се литературно-критично оценяване на творчеството му и от чуждестранната литературна наука. Дадените високи оценки (като тази на Кузмицко) в чуждестранното литературознание са все още инцидентни, представянията на Вапцаров от чуждестранната литературна критика са предимно популяризаторски. Така че да се „включи“ Вапцаров в световната литература, си остава задача на нашата литературна наука и тя не бива да изостава. В разглеждания том В. Смоховска пряко се насочва към измерване приноса на Вапцаров в „голямата“ литература. Авторката проследява в мащабите на едно сбито изложение развитието на хуманизма в световната литература и доказва, че в условията на изострените конфликти на модерната цивилизация Вапцаровото творчество е носител на нов тип хуманизъм.

Сборника „Никола Вапцаров. Нови изследвания“ Литературният институт подготви по случай 60-годишнината на поета-революционер. Може би само емоционалният завършек на тома със своеобразния „спомен“ на Св. Игов издава тържествения повод. А включените статии доказват не мимолетен юбилеен интерес — издават упорито, сериозно насочване към проблемите на Вапцаровото творчество.

Катя Янева

„БРАИЛА И БЪЛГАРСКОТО КУЛТУРНО-НАЦИОНАЛНО ВЪЗРАЖДАНЕ“ от НИКОЛАЙ ЖЕЧЕВ.

Издателство на БАН, 1970 г., 238 стр.

През 1861 г. излиза брошурата на Раковски „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“. Прозорливият възрожденски трибун е разтревожен и смутен — преселническите движения от България в Русия, Влашко и в други страни заплашват от обезлюдяване значителна част от българските земи, улесняват заселването им с чуждестранни народности, поставят на изпитание националните чувства на колонистите. По различно време, особено през XVIII и първата половина на XIX в., в Браила, Гюргево, Букурещ, Пловдив, Одеса и в други градове и села извън България се установяват компактни български колонии, някои от които развиват богата културна, обществена и икономическа дейност. Трудно ни е да си представим българската литература, публицистика, история без приноса на многобройната българска емиграция, съсредоточена в Румъния, Русия, Сърбия. Никой не е отричал голямата ѝ роля в революционните и просветни борби през Възраждането. Твърде малко е направено обаче за проучването на обществения живот, бита, културата на тези български колонии, за опазването на духовните и материални ценности, с които те са „легитимизирали“ националния си характер.

Книгата на Н. Жечев „Браила и българското културно-национално възраждане“ със своята проблематика, с интересните си обобщения и догадки ни връща не само към миналото на една от нашите колонии във Влашко. Тя ни дава основание да бъдем и оптимисти, въпреки че сме отдалечени със столетие от важни политически и културни събития в живота на българската емиграция, но още всички следи към тях са заличени.

.....През 60-те години на миналия век — отбелязва Н. Жечев в началото на своя труд — Браила е културната столица на многобройната българска емиграция във Влашко и Молдова“ (стр. 9). Във всяка част на своята книга въпреки недостатъчния фактически материал авторът се стреми да докаже и утвърди тази своя концепция. Той започва с любопитни данни за заселването на българите в Браила, за народността и икономическия облик на този крайдунавски град, за неговата атмосфера. Непринудено читателят заживява с житейските и национални тревоги на българските колонисти, с тяхната предприемчивост и патриотизъм.

Както във всяко селище в България през Възраждането, така и тук училищното образование занимава всички. Въпросите за училището, за българския език и култура са свързани с големия проблем за опазването на националното съзнание. Затова авторът на монографията отделя специално внимание на образователното дело в Браила — от частните училища на Г. С. Раковски и на Н. Стефанов през 1842 г. до откриването на редовно българско училище през 1861 г. С данни от архивни документи и от периодичния печат Н. Жечев проследява неговата дейност, по-съществените му прояви, посочва изтъкнати негови дейци — Д. Войников, В. Друмев, Т. Пеев. Браилските българи са заинтересувани тяхното училище да стане притегателен център за българските младежи не само от града и Влашко, но и от България. Затова през 1865 г. Натанайл Охридски предлага то да се превърне в пансион. Независимо че тази находчива идея не се осъществява поради финансови затруднения, тя има свои горещи поддръжници в лицето на някои училищни настоятели и учители. Писма на Т. Пеев до М. Добринов и В. Д. Стоянов потвърждават, че хрумването на Натанайл Охридски занимава дълго време родолюбивата браилска общественост.

Въпреки осъдените данни за образователното дело на българите в Браила Н. Жечев е набелязал основните моменти в историята му. Наистина той би могъл да даде някои допълнителни подробности за педагогическата дейност и възгледи на В. Друмев и Т. Пеев, тъй като схващанията им за характера на образователния процес намират отражение и в програмата на браилското българско училище. В случая авторът само загатва за някои стран и от възгледите им, без да ги свърже по-тясно с онези педагогически принципи, които се утвърждават в практиката на училищните дейци в Браила.

Театралната дейност в България започва с училищни диалози и сценки. Идващото на Войников в Браила разнообразява програмата на годишните училищни изпити. Диалозите, които „изнасят“ неговите ученици, допадат на публиката и той създава театрална трупa, която изнася с успех някои от неговите драми — „Райна княгиня“, „Покръщението на Преславския двор“, „Велислава“. Чрез отзивите за тези представления в периодичния печат, както и чрез мемоарите на съвременници Н. Жечев „показва“ общественото въздействие на Войниковите драми, огромната роля, която те играят за укрепването и опазването на самобитния национален дух. С оглед на това той посочва и връзките на браилската театрална трупa с трупата на Й. Караджале, с популярни румънски артисти като Мило, Фани Тардини. Подпомагайки безкористно Войников и неговите сътрудници, те са по-казвали фактически отношението на демокра-

тичната румънска общественост към родолюбивите прояви на българската емиграция в Браила.

Н. Жечев е отбелязал кои български и румънски пиеси са били представяни пред браилска публика, какъв е бил техният граждански резонанс, оценките, които се дават за тях в периодичния печат. Репертоарът на драмите, играни в Браила, би могъл според нас да се попълни с едноактната пиеса „Даскал Генко“. Директори на браилското българско училище преди Пеев са Д. Войников и В. Друмев, дейци с изявени драматургически наклонности. С идването си в Браила Войников създава „неписан закон“ при тържествени случаи да се представят нравоучителни диалози или патриотични драматични творби. Този „закон“ поставя авторитета на Т. Пеев на изпитание. И той прави първата стъпка като драматург — през 1875 г. написва комедията „Даскал Генко“, която и досега се пази в архива му, съхраняван в Българската академия на науките (АБАН, ф. 22, арх. ед. 50). Липсват данни за представянето на тази драма пред българската колония в Браила. Нейният педагогически характер обаче ни кара да вярваме, че тя е играна на училищното тържество през 1875 г. Пак в Браила Т. Пеев написва и друга своя драматична творба — „Фудулеску, прокопцаният зет на хаджи Стефания“, която доскоро се приписваше на Друмев. Тя е била вероятно предназначена за Театралното дружество в града, основано през 1876 г. Не е изключено Пеев да е бил и един от инициаторите за създаването му. Драмите „Даскал Генко“ и „Фудулеску“ подсказват, че средата, в която попада Т. Пеев, пробужда творческите му интереси, разкрива възможностите му като драматург.

Културният живот на българите в Браила е разнообразен — през 1866 г. те създават свое читалище. През 1869 г. тук е основано и Българското книжовно дружество, което осмисля някои от родолюбивите изяви на българската емиграция в града. Н. Жечев не си поставя за задача да проследи историята на Книжовното дружество. Пестеливо, но съдържателно той насочва към основни моменти от неговата дейност мястото му в живота на браилските българи.

В Браила Ботев издава „Дума на българските емигранти“, Войников — „Дунавска зора“. С тези два популярни вестника не се изчерпва броят на българските периодични издания, излизали тук. Н. Жечев илюстрира обстойно оживената журналистическа дейност, която кипи в Браила. В печатниците на Хр. Ваклидов, на Д. Паничов се печатат вестниците „Българска пчела“, „Възраждане“, „Хитър Петър“, „Михал“, „Гражданин“... В Браила излиза и органът на Българското книжовно дружество — „Периодическо списание“. Тук през 1862 г. Ив. Касабов има намерение да издава полити-

чески вестник, Хр. Ваклидов — търговския румъно-френски вестник „Danubiu!“, Б. Запrianов — един белетристичен лист под име „Читалище“. Н. Жечев е пропуснал да отбележи само излезлия в няколко броя в „Юнак“, чиито най-вероятни редактори са Т. Пеев и Ив. Драсов.

Браилските българи се интересуват от всяка новопоявила се българска книга. За „Месецослова...“ на Х. К. С. Николов те записват 162 екземпляра, за научно-популярната книжка на Каравелов „За въздухът и за неговото влияние на животните и на растенията“ — 402 броя. По данни от архиви, периодични издания и книги Н. Жечев установява какви вестници и списания са получавани в Браила, с какви чувства се посрещат от българските колонисти, на кои училища в България са изпращани някои от тях.

С големите културни и обществени наклонности на браилчани авторът на монографията свързва и интереса им към картините с тематика от историческото минало, създаването на филхармоничното дружество „Муза“, чествуванията, които се правят по случай годишнини от смъртта на Раковски, Н. Войводов и Цв. Павлович, основаването на женското дружество в града през 1870 г.

В последната част на труда, в известна степен откъсната от основната му задача и цел, се проследява участието на браилските българи в църковно-националните борби.

Н. Жечев е историк с живо чувство към възрожденското ни минало, с верен усет за неговите събития и дейци. Това той потвърди и с монографията си „Браила и българското културно-национално възраждане“. Неголяма по обем, тя красноречиво говори за огромните му усилия да открие, изучи и обобщи съдържателни данни от многобройни документи, свързани с културния и просветен живот на българите в Браила, да ни „приблужи“ към онова време, когато Войников представя „Райна, българска княгиня“, Ботев издава „Дума на българските емигранти“...

„Книгата е духовно завещание на едно поколение към друго“, писа някога А. И. Херцен. Монографията на Н. Жечев, проследявайки задълбочено и всестранно културните интереси, инициативи, възлиени на част от българската емиграция в Румъния, откроява и внушава онези завети на браилските българи, които винаги ще бъдат съвременни — любознателност и усет към новото в живота, родолюбие и хуманизъм.

Дочо Леков